

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

JUNGBURGWALLZEITLICHE UND MITTELALTERLICHE FUNDE AUS KŘEPICE

/ Bez. Břeclav /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Noch vor seinem Tode übergab O. Strouhal aus Křepice dem Museum in Mikulov Scherben und rekonstruierte Gefäße, die er bei verschiedenen Terrainherrichtungen im Kataster der Gemeinde Křepice barg. Es handelt sich vor allem um jungburgwallzeitliche und mittelalterliche Funde.

RANĚ STŘEDOVĚKÝ VÝZKUM V BRNĚ - KOMÁROVĚ

/ okr. Brno-město /

Dana C e j n k o v á , Muzeum města Brna

Muzeum města Brna provádí od roku 1969 soustavný výzkum u kostela sv. Jiljí v Brně-Komárově. Úkolem výzkumu je prozkoumat okolí kostela s cílem nalézt základy bývalé klášterní budovy.

Existence raně středověkého benediktinského kláštera Na Luhu v Brně-Komárově je doložena písemnými prameny z konce 12. stol., podle nichž bylo zde zřízeno proboštství jako filiála třebíčského kláštera. Klášter byl poškozen při bojích husitů o Brno a za česko-uherských válek v 15. stol. Jeho hospodářské poměry se následkem těchto událostí zhoršily natolik, že ve 20. letech 16. stol. předal poslední probošt zbytky klášterního majetku kapitule sv. Petra. Předpokládané klášterní objekty se do současnosti nedochovaly.

Z původního románského jednolodního kostela je v dnešních kostelních zdech zachována značná část románského kvádřikového zdiva. Románské zdivo tvoří i spodní část věžovité přístavby, přiléhající k západnímu průčelí kostela. Z kamenických článků nejstarší románské etapy je zachován portál na jižní straně a okno s půlkruhovým záklenkem na straně severní. Z okolních demolací a zahrad byly již před zahájením archeologického výzkumu získány četné kamenické kusy. Podle názoru architekta Hýzlera, který prováděl umělecko-historický rozbor věžového přístavku kostela, pocházejí tyto fragmenty kvalitní kamenické práce ze samostatného objektu s tvarově proměnlivými arkádami. Lze je zařadit do období pozdně románského až vrcholně gotického. Některé kamenické fragmenty byly získány také při archeologickém výzkumu jako druhotně zazděné do základových zdí pozdějších hospodářských staveb.

V první fázi výzkumu byla věnována pozornost prostoru jižně od věžovitého přístavku na západní straně kostela. Byly zde odkryty základy zdi, orientované kolmo na jižní zeď přístavku a táhnoucí se do délky 35 m. Zdivo sestávalo z velmi různorodých materiálů, jako byly pravidelně opracované kvádry, lomový kámen, novodobé cihly. Jde zřejmě o mladší zeď, které nepatřila k románské stavební části kláštera. Při jejím odkryvu byla ve vzdálenosti 5,5 m od jižní zdi kostela objevena studna. Je zhruba čtvercového půdorysu o stranách cca 140 cm a je hluboká 228 cm. Její stěny jsou až ke dnu pečlivě vyzděny lomovým kamenem, dno je tvořeno jemnou jílovitou hlínou. Ústí studny je překryto částečně zachovalou cihlovou klenbou. V horní části byla studna vyplněna hlínou, od 50 cm níže pak tmavě hnědou až černou páchnoucí bahnitou masou, promíšenou zbytky organických látek. V obsahu studny bylo nalezeno množství keramiky, dřeva, skla, proutí, kůže, pecek a skořápek plodů.

Nálezy keramiky zahrnovaly 8 celých nádob a četné zlomky, z nichž se podařilo rekonstruovat dalších dvanáct nádob. Převážná většina nádob byla vyrobena z hrubší hlíny s příměsí písku, tuhy a slídy. Tvarově převládají vejčité hrnce větších rozměrů s přehnutým okrajem, zdobené rytou vlnicí nebo pruhem žlábkování na pleci. Z dalších tvarů jsou zastoupeny misky, džbánky, poklice, velká masivní konvice s výlevkou, tyglíkovitý kachel, miskovitý kahan, polévaný pohárek s ústím čtyřlístkového tvaru a částečně polévané trojnožka.

Velmi početnou skupinu nálezů tvořily dřevěné předměty, které se díky uložení ve vlhkém prostředí dobře zachovaly. Jejich konzervace byla v loňském roce dokončena. Hojně jsou části stěn i dna bednářských misek, z nichž několik se po konzervaci podařilo rekonstruovat. Okraje misek byly v několika případech ozdobně vyřezávány, rovněž dna byla zdobena jednoduchými rytými motivy. Misky byly spojovány púleným proutím. Nalezeny byly i zlomky soustružených nádob, patrně misky a talíře, dvě lžíce, šest vyřezávaných předmětů připomínajících šachové figurky, zlomek dna velké dřevěné nádoby, dva dřevěné mečíky, část trámu a další množství zlomků opracovaného dřeva.

Nalezené sklo představují zlomky číší s natavovaným dekorem, dále zlomky láhve, úlomky plochého skla, část nádobky z čirého skla s plastickými žebry a zlomek nádobky z mléčného skla.

Kůže se zachovala v několika útržcích, z nichž jeden má podlouhlé, patrně knoflíkové dírky. Fragmentární tvar útržků nedovoluje určit jejich původní účel.

Datování všech předmětů pocházejících ze zkoumané studny lze určit podle nalezené keramiky do 14. až poč. 15. stol., čemuž odpovídá i stáří skla.

Mimo studnu ostatní plocha výzkumu poskytla hlavně keramický zlomkový materiál z období 13. - 15. stol. a několik kovových předmětů, hlavně hřebíky, podkovy a klíče. Pozoruhodným nálezem je kovové pečtidlo kláštera, oválného tvaru s ouškem, datované do přelomu 13. a 14. stol.

V roce 1975 odkryl výzkum v Komárově plochu jižně od kostela v nynější farské zahradě. V sondě byla objevena masivní zeď gotického objektu přiléhajícího k jižní stěně dnešní kostelní sakristie. Ždivo vytváří tři strany obdélníkového půdorysu, a to jeho severní, východní a jižní část. Severní stěny bylodruhově užit jako základu zdiva dnešního kostela. Nalezené zdi jsou oboustranně líčovány a uprostřed jsou vyplněny drobným kamením zalitým maltou. Materiálem byl převážně lomový kámen, částečně i kvádrčky, pravděpodobně převzaté z interiéru starší románské stavby. Na několika z těchto kvádrčků jsou zbytky barevných omítek. Uvnitř zmíněného objektu byly nalezeny dva horizonty silně rozrušené maltové podlahy. Ze západní strany objektu zbyl pouze základ zdi, tvořený vrstvou klasovitě kladeného kamenného síťtu, který odpovídá základovému zdivu románských částí kostela.

Archeologický výzkum v Brně-Komárově bude pokračovat v příští výzkumné sezóně.

Frühmittelalterliche Grabung in Brno - Komárov /Bez. Brno-město/. In der ersten Grabungsphase widmete man die Aufmerksamkeit dem Raume südlich des turmartigen Anbaues auf der Westseite der Kirche, wo Mauerfundamente abgedeckt wurden, senkrecht auf die Süd-mauer des Anbaues orientiert und sich in einer Länge von 35m erstreckend. Es handelt sich offensichtlich um eine jüngere Mauer, die nicht zu dem romanischen Bauteil des Klosters gehörte. Bei ihrer Abdeckung hat man in einer Entfernung von 5,5m von der Kirchen-mauer einen Brunnen entdeckt, von ungefähr viereckigem Grundriss, die Seiten betragen ca. 140cm und die Tiefe 228cm. Seine Wände sind bis zum Boden mit Bruchstein gemauert, den Boden bildet feiner Mergelton. Die Mündung des Brunnens ist mit einem teilweise erhaltenen Ziegelgewölbe überdeckt. Im Brunneninhalt fand man eine Menge an Keramik, Holz, Glas, Ruten, Leder, Kerne und Fruchtschalen. Die keramischen Funde repräsentieren 8 ganze Gefässe und zahlreiche Bruchstücke, von denen 12 Gefässe rekonstruiert werden konnten. Eine sehr zahlreiche Fundgruppe bildeten Holzgegenstände. Zahlreich sind Teile von Fassbinderschüsseln, auch Bruchstücke von gedrehten Gefässen, zwei Löffel, geschnitzte Gegenstände, den Eindruck von Schachfiguren erweckend, zwei Holzschwerter, das Bodenbruchstück eines grossen Gefässes, der Teil eines Balkens und eine grosse Menge von Bruchstücken bearbeiteten Holzes wurden gefunden. Das geborgene Glas stellen Bruchstücke von Flaschen, von flachem Glas, der Gefässteil aus purem Glas und aus Milchglas, und vor allem Kelchbruchstücke mit angeschmolzenem Dekor vor. Die Datierung aller Gegenstände, die aus dem untersuchten Brunnen stammen, kann nach der gefundenen Keramik in das 14. bis in den Beginn des 15. Jahrhunderts vorgenommen werden, dem auch das Alter des Glases entspricht.

DOHLED A ZÁCHRANNÝ VÝZKUM PŘI POZEMNÍCH ÚPRAVÁCH V MÍSTECH ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ OSADY STUDÝŇ U ZBÝŠOVA

/ okr. Brno - venkov /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/ Tab. 26, 27 /

V květnu 1975 ohlásil M. Soukop ze Zbýšova, že v místech zaniklé středověké osady Studýň zahájilo JZD Zákřany rozsáhlé terénní úpravy spojené s rekultivací pozemků pastviny na jižním svahu spadajícím k Neslovskému potoku, v místě, vzdáleném asi 150 až 200 m východním směrem od soutoku Zbýšovského a Neslovského potoka.¹ JZD Zákřany nálezy nehlásilo a v době příchodu referenta byla již plocha pastviny, která nebyla nikdy orána, ze 70% zničena. Záchranný výzkum, jenž probíhal 21.-22.V.1975, 17.VIII., 1.IX., 6.-7.IX. a 14.IX.1975 se proto soustředil na vybrání některých rýsuujících se objektů a jejich nenarušených zbytků, a na dohled při zemních úpravách. Obrovský kus práce zde udělal M. Soukop ze Zbýšova, který soustavně sledoval lokalitu a zachránil mnoho archeologického materiálu z kulturních vrstev a objektů narušených skryvkou travnaté louky na jižním svahu údolí Neslovského potoka.

Celá plocha byla rozdělena na úseky 2 a 3 povrchového sběru /úsek 1 je na poli těsně u potoka a pochází z něj keramika sbíraná zde v roce 1971 a úsek 4 ležící při soutoku Zbýšovského a Neslovského potoka, kde konal výzkumy V. Čapek/.² Celkem bylo povrchovým sběrem z narušených kulturních vrstev a objektů získáno kolem 900 ks vytříděných keramických fragmentů. Nejstarší, celkem ojedinelé zlomky, lze vřadit již do středohradištního období, početnější jsou zastoupeny nálezy z 10. století a hlavní masu materiálu tvoří mladohradištní keramika datovatelná do 11. až 1. poloviny 13. století. Jsou v ní zastoupeny hrnce s válcovitým hrdlem /tab. 27 : 3/, dvoukónickým okrajem a okrajem svisle vytaženým, který je mnohdy zdoben radélkem či vlnicí. Radélkovaná výzdoba, jež se zde objevuje ve velkém množství, náleží patrně převážně až keramice 13. století. Ostatní výzdoba je zastoupena žlábkou, objevují se též vlnice a šikmé vsky. Poměrně menší počet den má značky. Pokud lze ze zlomků zjistit, tvořily keramický sortiment především hrncovitě nádob, zásobnice a ojedinelé i láhev. Koncem 13. století se začíná na lokalitě vyskytovat i vyspělé černě zakuřované hrncířské zboží vyráběné z hmoty s bohatou příměsí slídy. Oproti hradištní keramice je jeho procentuální zastoupení malé. Z nalezených zlomků lze zjistit používání hrnců, hrnků, misek, miskovitých poklic, poklic kotoučovitých a zvonovitých, zásobnic, džbánů, misek s vertikálně vytaženým uchem, konvic s třmenovým uchem atd. Tato keramika ukazuje převratné změny; které se v hrncířské výrobě odehrály ve 2. polovině 13. století. Pro slídovou, černě zakuřovanou keramiku nacházíme analogie na blízkém opuštěném středověkém sídlišti Řevušínu Nové Vsi /okr. Brno-

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně